

Irene Keizer - Foto: Katja Mali

Bewakers van de publieke zaak

SOMO in de bres voor
gemeenschappen die zich
mobiliseren

Door: Bert Koopman

23-01-2025

(Social) impact Interview

Een 'critical friend' op het KNSM-eiland: SOMO (Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen). Dit Amsterdamse kennis- en onderzoekscentrum ontrafelt de handel en wandel van multinationals. De onderzoekers zijn uit op een 'eerlijke en duurzame wereld', waarin publieke belangen zwaarder wegen dan bedrijfsbelangen. We spreken Irene Keizer, lid van het management team en leidinggevende van de programmateams.

AMSTERDAM – Eerst dit. SOMO roept de macht van bedrijven ter verantwoording en vecht ‘bedrijfsgerelateerde mythes’ aan. Niet alleen, maar als onderdeel van langdurige samenwerkingsverbanden op vijf continenten. De macht van bedrijven inperken en sociale rechtvaardigheid vergroten, is de inzet. Het centrum voert actiegericht onderzoek uit om de impact en ongebreidelde macht van multi’s, inclusief onderliggende structuren, bloot te leggen.

Voorbeeld: als Extention Rebellion op de A12 strijdt voor minder fossiele subsidies dan is SOMO de organisatie die de omvang van deze subsidies heeft berekend. In kringen van activisten, journalisten en maatschappelijke organisaties is het werk van SOMO genoegzaam bekend. Maar de werkzaamheden van deze organisatie, die ook wel eens in de luwte opereert, zijn minder bekend in bredere kring. Toch probeert SOMO steeds meer de aandacht te trekken.

Wat is de strategie?

Irene Keizer: ‘SOMO onderzoekt multinationals. Onafhankelijk, feitelijk en kritisch. Het welzijn van mensen en de staat van de natuur staan centraal. Rechten zijn belangrijker dan belangen. Op dit moment zie je echter in de wereld dat (bedrijfs)belangen vaak zwaarder wegen. We werken voor activisten, bewegingen, NGO’s de Nederlandse overheid. We zijn regelmatig in gesprek met de Belastingdienst en met het ministerie van Economische Zaken.’

En verder?

‘We zijn ook actief voor Zuidelijke overheden. Denk aan belastingdiensten daarginds die er niet in slagen om voldoende belasting te heffen. Dat gaat over internationale belastingverdragen. Iets anders is dat we vorig jaar een helpdesk zijn gestart: The Counter. Daar kunnen alle activisten, maatschappelijke organisaties en journalisten voor kosteloos maatwerk terecht met vragen die ze hebben over bedrijven. We hebben vijf decennia kennis en expertise in huis.’

‘Hoe de helpdesk werkt? We krijgen bijvoorbeeld een vraag over een vervuilde rivier. Welke multinational is hier verantwoordelijk voor? Welk merk kan men hier aan verbinden? Maar het kunnen ook vragen zijn van activisten over slechte arbeidsomstandigheden in een bepaalde fabriek van een multinational. Of bepaalde wetgeving die wel erg snel is doorgevoerd. De vraag is dan of wij kunnen achterhalen welke lobbyisten erachter zitten.’

Een hot issue is belastingontwijking en -ontduiking. Valt dat binnen jullie scope?

‘We onderzoeken inderdaad bedrijven die belasting ontduiken. En we proberen de verontwaardiging daarover bij een breder publiek onder de aandacht te brengen. Dit kan door een bepaalde casus zo helder en bondig te beschrijven dat iemand die niet zo snel in de jaarrekening zal duiken dit toch zal lezen.’ (Onlangs verscheen *Research Handbook on the Economics of Tax Havens* van de hand van twee Nederlandse hoogleraren – Red.)

Hoe is SOMO gefinancierd?

‘We zijn gebaat bij financiers die onze strategie ondersteunen. Dat zijn voornamelijk private fondsen. Gezien onze doelstelling kunnen we geen geld van bedrijven aannemen. Naast fondsen ontvangen we subsidie van het ministerie van Buitenlandse Zaken van Finland. De organisaties die we zelf het liefste steunen zijn die organisaties die dit het minste kunnen betalen. Gelukkig steunt de Postcode Loterij onze helpdesk.’

‘Dan: minister Reinette Klever (PVV) van Buitenlandse Zaken bezuinigt fors op ontwikkelingshulp aan NGO's – met consequenties voor SOMO. We gaan dit jaar terug van 49 naar 38 medewerkers. Daarmee hebben we nog steeds een enthousiast en gedreven team. Niettemin wordt een belangrijk veld, waar veel Zuidelijke organisaties afhankelijk van zijn, radicaal getroffen. Daar staat tegenover dat de Nederlandse overheid ook tegenspraak financiert en daarmee de macht van de overheid balanceert. Dat is natuurlijk een goede ontwikkeling.’

Tot slot

De SOMO-problematiek is niet van gisteren. *NRC* trok onlangs interessante historische parallellen, doelend op de Duitse *Raubritter* die aan het eind van de Middeleeuwen langs de Rijn met het mes op de keel tol hieven bij passerende handelaren. En op legendarische industriëlen als Andrew Carnegie (staal), John Pierpont Morgan (financier, bankier) en John Davison Rockefeller (olie) die Amerika zonder scrupules hun wil oplegden. De link met hedendaagse tech-bonzen als Jeff Bezos, Elon Musk en Mark Zuckerberg ligt voor de hand.

De aandachtsgebieden van SOMO op rij:

- Complexe bedrijfsstructuren
- Fiscale rechtvaardigheid
- Groei tegen elke prijs
- Klimaat rechtvaardigheid
- Monopolie & renteniersmacht
- Transparantie bij de toeleveringsketens
- Verplichte zorg voor mensenrechten

<https://www.somo.nl>